

258

Κρητικαὶ σφραγῖδες· ὥπλο W. Gaerte.

στερεᾶς βάσεως, ήτις μόνον δύναται νὰ σχηματισθῇ δὶ' ἀκριβοῦς καὶ κριτικῆς ἀναλύσεως τοῦ πλουσίου ἀργαιολογικοῦ ὑλικοῦ.

Ίδια πρέπει νὰ ἔξετασθων ἐπιμελῶς αἱ σφραγῖδες καὶ οἱ λοιποὶ γλυπτοὶ λίθοι ὡς καὶ οἱ διακτύλιοι, διὰ τινῶν τοσοῦτον μέγα πλῆθος ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν περιόδων διεσώθη, διότι ταῦτα πρὸ πάντων παρέχουσιν ἡμῖν ἀσφαλῆ ὅπωσδήποτε μαρτυρία περὶ τοῦ δῆλου πολιτισμοῦ τῶν γρόνων ἐκείνων. Λοιπὸν σκοπὸν ἔχει η παρούσα μελέτη δὶ' ἀναλυτικῆς ἔξετασεως γλυπτῶν τινῶν λίθων νὰ αὐξῆσῃ κατά τι τούλαχιστον τὰς περὶ τοῦ τοσοῦτον πολυτίμου τούτου ἀργαιολογικοῦ ὑλικοῦ γνώσεις ἡμῶν.

Ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τῆς ΑΕ 1907 ὁ Ξανθουδίδης ἔρμηνεύων τὰς ἐπὶ τριῶν πινάκων (*ἀρ. 6-8*, σελ. 141 κά.) εἰκονιζομένας Κρητικὰς σφραγίδας δὲν ἀπέδωκε τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς γραμματηριστικὰ τινὰ σημεῖα τῶν παραστάσεων τούτων, ἀτινα εἶνε ἀρκετὰ οὐσιώδη. 'Αρ' ἔτέρου δὲ ναὶ η ἔρμηνεία ἐνίων λίθων νομίζω, ὅτι εἶνε ἀλλαχοῦ ἐπισφαλῆς, ἀλλαχοῦ δὲ τελείως σφαλερά, ὥστε θεωρῶ ὅτι εἶνε ἀναγκαῖον γὰρ δημοσιεύσω ἐνταῦθα συμπληρωτικὴν ἔξήγησιν τούτων.

Δὲν ἔχω βεβαίως τὴν ἀπαίτησιν νὰ θεωρῇ ἀπολύτως βεβαίᾳ η ἀντιληφθῆμα μου περὶ τῆς ἐννοίας τῶν διαφόρων τούτων παραστάσεων, τοσοῦτῳ μᾶλλον, δοσον αὕτη προέρχεται εἰκαὶ τῆς ἔξετασεως τῶν ἀπεικονισμάτων, ἀτινα οὐδέποτε δύνανται νὰ ἀντικαταστήσωσι τελείως τὸ πρωτότυπα. Ἐννοεῖται διὰ παραλειπών τὸν λίθον, ὃν περὶ τῆς σημασίας δὲν ἔχω τι οὐσιωδῶς γένον γὰρ προσθέω.

Πίναξ 6. Εἰκ. 5, β. Περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ λίθου τούτου τὸ κείμενον λέγει: « φαίνεται ὡς παράστασις σκορπίου » τούτο δ' ὅμως εἶνε λίαν ἀπιθανόν. Κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ὄμοιών παραστάσεων¹ πρὸ τούτου τοῦ « κλάδου βελονορύζου ψυτοῦ » ἔπειτε νὰ ὑπάρχῃ ἀνθρωπίνη μορφή ικετεύουσα, καὶ αὕτη νομίζω ὅτι πράγματι εἰκονίζεται ἀριστερόθεν τοῦ θάμνου· εἶνε δὲ αὕτη γυνὴ κλίνουσσα ὑπὲρ τὸν θάμνον μεθ' ὑψωμένων τῶν γειρῶν. Ἀξιοσημείωτος εἶνε η θέσις τῶν δακτύλων, διέτι ἐνῷ δὲ δεκτῆς καὶ δι μικρὸς δάκτυλος εἶνε τεταμένοι, αἱ ἀκραι τοῦ μεγάλου δάκτυλου καὶ τοῦ

¹ Ήρό. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος εἰκ. 36 α.

μέσου ἐνοῦνται².

Εἰκ. 10, α, β, γ. Ο λίθος οὗτος ἔρμηνεύεται ὡς « σφραγὶς κεραμέων », τῶν δύο μορφῶν, αἵτινες κρατοῦσι διώπτων ἀγγεῖον θεωρουμένων ὡς ἀδελφῶν κεραμέων. Κατὰ τῆς ἔρμηνεας ταύτης ἔχω νὰ ὀντιστῶ πρότον ὅτι ἐπὶ τῶν λίθων τούτων ὅταν αἱ παραστάσεις δὲν εἴνε γράμματα, σχεδὸν πάντοτε εἰκονίζονται σκηναὶ ἔχουσαι γραμματήρα θρησκευτικὸν καὶ μυθολογικόν, θὲτο δὲ ἐπομένως παράδοξον νὰ ἐμφανισθῇ αἴρηνης παράστασις δῆλως ἀλλοίους γραμματήρος, η δὲ ἀντωπὸς παράστασις τῶν δύο μορφῶν συντελεῖ μᾶλλον εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτοι εἴνε δαίμονες κρατοῦντες ἀγγεῖα πρὸς θυσίαν.

'Αλλ' εἰς τίνα προσφέρεται η θυσία; Νομίζω, ὅτι ἔξ αὐτοῦ τοῦ λίθου δύναται νὰ καθορισθῇ η θεότης, πρὸς ἣν γίνεται η θυσία. διότι αἱ πρεῖς μορφαὶ ἄνωθεν τῶν οἰνοχοῶν ἐπὶ τῆς εἰκ. 10, γένθυμιζούσι τὸ εἰδωλόν μετὰ τῆς δακτωιδοῦς ἀσπίδος τοῦ ἐκ Μυκηνῶν³ γρυποῦ δακτυλίου, ὅστις ἀναμφισβέλως εἴνε κρητικὸν προῖον. Όμοια παράστασις τῶν αὐτῶν τριῶν ἀσπιδῶν ὑπάρχει καὶ ἐν BSA VIII (1901-1902) σ. 77, ἐνθα ἐπισθεν τῆς ἐν τῷ μέσῳ ἀσπιδὸς ἵσταται πολεμιστής φέρων μακρὸν κωνικὸν κράνος καὶ ἔχων προτεταμένον τὸ δέρυ, ὅστις ἀσφαλῶς εἴνε καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου ἡμῶν θεός. Αὐτόθι (BSA) ἀναγέρεται ὄμοιώς «group of three shields of similar form», τούτο δὲ ἐπικυρωτὸν τὴν ἔρμηνεαν ἡμῶν περὶ τριῶν ἵσως ἐπὶ πασσάλων ἐπηγμάτων ἀσπιδῶν⁴.

Εἰκ. 13. Η ἐν τῷ κείμενῳ διδομένη ἔξήγησις εἴνε λίαν ἐπιτερπλής. Έν τούτοις νομίζω ὅτι εἴνε εὐκολώτατον νὰ εὑρεθῇ η ἔρμηνεία τούτου. Ο Ε. πλανᾶται, διότι δέχεται ὑπερμέτρως τὴν ὑπάρχειν συμβόλων, ἐνῷ μόνον σκηναὶ λατρευτικαὶ εἴνε αἱ παριστώμεναι· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν λίθων.

² Ήρό. Sittl, *Gebärden der Griechen u. Römer* σ. 304/5. Η αὖτη θέσις τῶν δακτυλῶν ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου Furtwängler *Gemmen* εἰκ. 14.

³ Schliemann, *Mykenae* εἰκ. 530.

⁴ Τὸ κείμενον τοῦ BSA δύνατο νὰ παραπλανᾶται, διὰ τοῦτο δὲ ἐπανορθό τούτο ἐνθάδει λέγεται δηλαδὴ ἐκεῖ: « Group of three warriors with 8shaped shields, spears and peaked helmets », ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τεμαχίου δὲν φαίνεται τι ἐκ τῶν δύο ἄλλων πολεμιστῶν, μόνον δὲ ἀσπίδες εἰκονίζονται.. Ήρό. πρός τούτους Mon. ant. dei Lineei 1903 πίν. VI. AE1887 πίν. 10, 2 = Perr.-Chip. VI. εἰκ. 440. Furtwängler, Ant. Gemm. III σελ. 36.